

IX. AZ ÉLETVESZÉLYT OKOZÓ TESTI SÉRTÉS

DERES PETRONELLA

- IX.1. Szabályozástörténet
  - IX.1.1. A Csemegi-kódex előtt
  - IX.1.2. Az 1878. évi Btk.
  - IX.1.3. Btá. – eshetőleges szándék
  - IX.1.4. A 4. számú irányelv
  - IX.1.5. Az 1978. évi IV. törvény
- IX.2. A hatályos szabályozás bemutatása
- IX.3. A hatályos szabályozás elemzése és értékelése
- IX.4. De lege ferenda javaslatok
  - IX.4.1. Eltörlés vagy szükségképpen vegyes bűnösségű bűncselekményi tényállás megalkotása
  - IX.4.2. Életveszélyes eszközzel elkövetett testi sértés
  - IX.4.3. Sui generis tényállás megalkotása
- IX.5. Felhasznált irodalom

IX.1. SZABÁLYOZÁSTÖRTÉNET

IX.1.1. A CSEMEGI-KÓDEX ELŐTT

A római jogban a modern értelemben vett bűncselekmények két kategóriája alakult ki: a *delicta*, a magánjogi szankcióval járó – illetve legsúlyosabb esetben a talio alkalmazását lehetővé tévő – bűncselekmények és a *crimina*, a közüldözés alá eső bűncselekmények csoportja. A deliktumok közül témánk szempontjából kiemelendő az iniuria, avagy személysértés, amelynek a XII táblás törvény három tényállását szabályozza.¹

¹ Az iniuria legsúlyosabb esete a *membrum ruptum*, amikor az elkövető a sértettnek maradandó testi károsodást okoz. Ilyenkor talio alkalmazásának van helye: „Si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto. – Ha valaki másnak tagját csonkítja, és nem egyezik ki vele, hasonló büntetés érje.” Másik eset az „*os-fractum*” (csonttörés) tényállása, amelynél vagyoni váltság tarifális megállapítását kell alkalmazni. E szabály a rabszolgát ért testi sértést a szabad embert ért iniuriához hasonlóan kezeli, míg a későbbi időkben keletkezett *lex Aquilia* a rabszolga megölését a fontosabb állatok elpusztításához hasonló delik-

Az 1803. évi osztrák, az 1910. évi francia és az 1813. évi bajor büntető törvénykönyvek már külön bűncselekmény rangjára emelték a testi sértést.²

Hazai jogunkban az Árpád-kor és a rendi korszak időszakában a testi sértésekért kompenzáció járt a sértettnek, kivéve ha a tettes maradandó fogyatékoságot okozott (a sértett elvesztette lábát, szemét stb.). Ilyen esetekben dekrétum a talio elvét írta elő, de ez a büntetés is legtöbbször pénzben megváltható volt. Az életet és a testi épséget veszélyeztető cselekmények közül meg kell említeni a más házára fegyveres erővel történő rátörést (invasiodomus), amelyből a XIII. század végén alakult ki a hatalmaskodás büntette. I. Mátyás, majd II. Ulászló az ország rendes bírójának, a rokonoknak a megsebesítését és a szemkivájtást „hütlenségnek” nyilvánítja, az 1723:X.t.-cz. pedig ugyanezeket nagyobb hatalmaskodásnak.³

Az 1792. évi javaslat a XXXI. és a XXXII. cikkeiben már külön fejezetben intézkedik a testi sértésről, külön említve a szülők bántalmazását. E javaslat szól először a testi sértés szabályozása kapcsán a szándékos cselekmény életveszélyt (*die crimen vitae*) okozó eredményéről.⁴ Ezen kívül rendelkezik arról, hogy a halálos sértések az emberölésre felállított szabályok szerint büntetendők, valamint a súlyosabb büntetéssel büntetendő esetköröket is részletezi. Önálló fejezetet szentel a javaslat a mérgezés bűncselekményének, amelyet akkor is büntetni rendel, ha a cselekmény csak veszélyes volt az életre.⁵

tumnak minősíti (ugyanez vonatkozott a rabszolgának okozott testi sértésekre is): „Manu fustive si os fregit libero, CCC, si servo, CL poenam subit sestertiorum. – Ha valaki kézzel vagy bottal szabad ember csontját törte, 300, ha rabszolgáét, 150 sestertius büntetés alá esik.” A harmadik tényállás az enyhébb súlyú jogsértéseket szankcionálja, poena megállapításával például könnyebb testi sértésekért: „Si iniuriam alteri faxsit, viginti quinque poenae sunt. – Ha mással szemben személyisértést követnek el, 25 legyen a büntetés”. FÖLDI – HAMZA (1996) 554–573. o.

² ANGYAL (1928) 5. o.

³ FINKEY (1909) 553. o.

⁴ „2. Meg kell különböztetni: a) vájjon valaki haragból, vagy mas gonosz indulatból ölési szándékkal intézte támadását, a melyből azonban véletlenül csak sértés vagy testcsontítás származott; b) vájjon a tettes szándékosan – consulto – (a „malitianak, propositumnak” is nevezett dolusnak második foka) követte el a cselekményt, mely életveszélyt (*die crimen vitae*), vagy állandó betegséget (perpétuamsanitas iucturam) vont maga után, vagy a szándéknak valamely jelentékeny foka forog-e fenn? c) vájjon a tettes véletlenül támadt verekedésben (rixa) és ölésre alkalmas fegyverekkel, vagy csakis meg gondolatlanságból súlyos sértést ejtett e? d) vájjon végül a tettes könnyű sértést okozott-e és ölésre alkalmatlan eszközökkel? 3. A javaslat megkülönböztet: a) súlyos sértéseket, a melyek t.i. kellő gyógyulás után is káros nyomokat hagyunk; b) könnyű testi sértéseket, a melyeknek gyógyulás után nyomuk nem marad; c) halálos és nem halálos sérüléseket, a szerint, a mint halált eredményeznek vagy nem; d) a halálosak ismét vagy feltétlenül (absoluie, per se), vagy csak esetleg (per accidens) halálosak, feltétlenül halálos az, melyen semmiféle orvosi tudomány nem segíthet. A halálos sértések az emberölésre felállított szabályok szerint büntetendők.” HEIL (1903) 2–3. o.

⁵ „A mérgezés minősített emberölés (intoxicatio, veneficium) fogalma alá esett, mert ezt a törvényjav. 25-ik cikke szerint nemcsak másnak méreggel egyenes megölése, hanem annak cselekménye is állapította meg, a ki kutakat, füveket, zöltséget s egyebeket, a melyek emberi használatra szolgálnak, akként mérgez meg, hogy abból bárkinek halála bekövetkezik vagy bekövetkezhetik; külömbség teendő a szerint, a mint az, a kinek mérget beadtak, helyrehozhatlan kart szenvedett vagy előbbi egészségét viszszanyerte, vagy továbbá a mérget beadás előtt felfedezték, vagy végül a mérgekeverő tévedésből mérget helyett mas valamit adott be, a mi tényleg nem mérég.” HEIL (1903) 4. o.

IX.1.2. AZ 1878. ÉVI BTK.

Első magyar büntető törvénykönyvünk, az 1878. évi Btk. (Csemegi-kódex) XX. fejezetében találjuk a testi sértés tényállásait. A Csemegi-kódexben a testi sértés alapeseete volt gyógytartam alapján: a súlyos testi sértés büntette (20 napnál hosszabb gyógytartam), a súlyos testi sértés vétsége (8–20 nap gyógytartam), és a könnyű testi sértés vétsége (8 napon belüli gyógytartam).

A legélesebb és legmesszebbre ható vita tárgyát képezte a testi sértések felosztása: az orvosok egyik része minden felosztást – tehát a könnyű és súlyos testi sértésekre is – orvosi lehetetlenségnek tartott. A másik kardinális kérdés az okozott eredmény körül forgott, többek között az eredmény bekövetkezésének vagy bekövetkezhetésének a tettes általi előrelátásáról.⁶ *Angyal Pál* kapcsolódó gondolatai szerint „a testi sértésnek önálló bűncselekménnyé nyilvánítása óta kezdettől fogva napjainkig vitás volt a kérdés, vajjon a szándékos elkövetésnek a gondatlanságból származó elkövetéstől különtartásán kívül e deliktumnak az életben előforduló súlykülönbségeit értékelje-e a törvényhozó s ha igen, mily kritériumok figyelembevételével”⁷.

A későbbi fejlemények ismeretében érdekességképpen hadd utaljak a Curia testi sértési ügyben – a Csemegi-kódex alapján – hozott döntésének egy megállapítására: „azon körülmény, hogy a sértettnek más magatartása vagy orvosi kezelése által a beállott baj el lett volna hárátható: nem változtatja a bekövetkezett sérelem és az azt okozó behatás közötti kapcsolatot mássá, mint a minővé az a késsel való erőszakos behatás természeti fejleményei következtében alakult s mint a minővé azt a beállott következmény tényleg előtűnteti”⁸.

IX.1.3. BTÁ. – ESHETŐLEGES SZÁNDÉK

Az 1960-as években (amikor tehát az életveszély-okozás mint a testi sértés minősített esete nem létezett) már többen rámutattak arra, hogy – még a Csemegi-kódex rendelkezései alapján elbírált ügyekben, de már a Büntető Törvénykönyv Általános Részéről szóló *1950. évi II. törvény* (Btá.) által időközben törvénybe iktatott *eshetőleges szándék* fogalmának gyakorlati kihatásaival kapcsolatban – a bírósági gyakorlatban különösen nagy jelentősége van a nem halálos következménnyel járó testi sérülést előidéző szándékos magatartásoknál a szándékosság fogalmának. Azokban az esetekben ugyanis, amikor az emberölésre irányuló egyenes szándék megállapítására nincsen adat, vizsgálni kell, hogy a testi sértésre irányuló szándékon túl a halálos eredmény bekövetkezésének a lehetősége felmerült-e az elkövető tudatában, és ebbe belenyugodva cselekedett-e. Az ilyen esetekben széles lehetőség van eltérő gyakorlat kialakulására.⁹

⁶ Löw (1880) 535. o.

⁷ ANGYAL (1928) 6. o.

⁸ DtárXXVI. 105. Idézi: FAYER (1905)

⁹ Lásd például KIRÁLY (1962) 195–199. o. és TURI (1968) 516–524. o.

Érdemes e kérdéskört illetően az akkori bírósági gyakorlat négy szakaszát elkülöníteni¹⁰:

1. Kezdetben a mechanikus szemlélet alakult ki: a jogalkalmazó kizárólag az eszköz alkalmas voltából és a sérülés helyéből vont le a szándékra következtetést, amelynek az lett a következménye, hogy komolyabb sérülés előidézésére alkalmas eszköz használata esetén csak azt vizsgálták, hogy a sérülés hol történt, és minden más körülményt figyelmen kívül hagyva lehetőknek látták az emberölésre irányuló szándék megállapítását. Ezen kívül kiemelik a korabeli jogászok ennek azt a további gyakorlati következményét, hogy a szándékos emberölés büntettének kísérlete miatt indult bűnügyek száma igen magasra duzzadt.

2. A későbbiekben a Legfelsőbb Bíróság ítéleteiben többször kifejtette, hogy nem elegendő e két korábbiakban említett elem vizsgálata, hanem a sérülés súlyosságára is figyelemmel kell lenni. Ily módon több esetben azt a következtetést vonta le a sérülés enyhességéből, hogy az elkövető szándéka még eshetőlegesen sem irányulhatott emberölésre.

Egyik vonatkozó ügyben a Legfelsőbb Bíróság nem állapította meg az emberölésre irányuló eshetőleges szándékot: a hentes és mészáros foglalkozású vádlott egy bárdal ütött a sértett fejére, de úgy, hogy csak jelentéktelen bőrsérülést okozott. A vádlott azzal védekezett, hogy a kérdéses bárdal a foglalkozása során állandóan állapotokat szokott feldarabolni, ismerte annak veszélyességét, és azzal nem is akart komolyabb sérülést okozni.

3. Több hasonló esetet követően a bírói gyakorlat abba az irányba mozdult el, hogy az egyébként halálos eredmény előidézésére alkalmas eszközzel életfontosságú szerveket tartalmazó emberi testrészt megsértése esetén vizsgálni kell még a támadó eszköz alkalmazásának módját, azaz foglalkoztak immár többek között az ütések erejével, a szúrások irányításával, a hadonászó, csapkodó jellegű mozdulatokkal, a létrejött sérülés súlyosságával.

4. A kvázi negyedik lépcsőben pedig – különösen a támadás módjának és sérülés súlyosságának értékelését tekintve – a joggyakorlat további fejlődése és egységesítése lett a cél, amelynek a Legfelsőbb Bíróság 1965-ben megalkotott 4. sz. irányelve lett az eredménye. Ennek létjogosultságát több jogesettel és ítéleti indokolással lehet szemléltetni:

- „aki verekedő tömegben kést vesz elő, és azzal szívmagasságban emberek felé támadólag csapkod, annak számolnia kell azzal a lehetőséggel, hogy valakin halálos eredménnyel járó sérülést ejtthet”;
- „ha az elkövető nem az emberi test belsejébe irányuló szúrást ad le, hanem csapkodó mozdulattal a mellen hasított sérülést okoz, ilyen késhasználat esetén nem kell a halálos eredménnyel számolnia”;
- ugyanakkor: „a hadonászó, csapkodó mozdulatoknak éppen az a veszélye, hogy igen könnyen életveszélyes sérülés jöhet létre, és ezzel az elkövetőnek is számolnia kell”.

¹⁰ Uo.

Gyakori volt az az eset, mikor az elkövető a sértett mellkasán késsel sérülést okozott, a kés pengéje azonban a mellüregbe nem hatolt be. Az ilyen sérülés az orvostudomány akkori állása szerint is általában 8 napon belül gyógyult.

Ezen eseteket a jogalkalmazás több ízben úgy ítélte meg, hogy mivel a kés köztudottan súlyos sérülések előidézésére alkalmas, a vádlott szándéka is súlyos testi sértés okozására irányult és csak a véletlenül múltott, hogy ez az eredmény ténylegesen nem következett be, tehát súlyos testi sértés büntettének kísérletét állapította meg.¹¹

Kérdés, hogy észlelhető-e ellentmondás e döntésekben, arra figyelemmel, hogy aki késsel az emberi mellkason 20 napon túl gyógyuló sérülést akart okozni kifejezetten, ez általában csak úgy képzelhető el, hogy a kés pengéje a mellüregbe be is hatol. A mellüreg megnyitása viszont majdnem minden esetben életveszélyes, aki ilyen sérülést akart okozni, annak a halálos eredmény bekövetkezésével is számolnia kellett, s ebbe belenyugodva cselekedett, amikor kifejezetten ilyen sérülést akart előidézni.

A Csemegi-kódexen alapuló ítélkezési gyakorlatban azokban az esetekben, amikor az eszköz, a mód és a sérülés helyét megvizsgálva azt látta a bíróság, hogy ezekkel összefüggően súlyos, életveszélyes állapot állt elő (például koponyacsonttörés, a nyak átvágása, mellbe hatoló szúrás, hasüreg megnyitása), és az eset többi körülménye sem cáfolta meg, hogy az elkövetőnek látnia kellett, hogy tevékenységének az általános tapasztalat szerint szokásos következménye az ilyen jellegű sérülés, már megnyugtató formában lehetett arra következtetni, hogy a tettes nemcsak tudta a következményeket, hanem azokba belenyugodva cselekedett, s így a minősítés az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés lehetett.

IX.1.4. A 4. SZÁMÚ IRÁNYELV

A Legfelsőbb Bíróság az emberi élet hathatósabb büntetőjogi védelme, valamint a helyes és egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása céljából 1965-ben irányelvet alkotott. Ezt a 4. számot viselő irányelvet az jellemezte, hogy elsősorban a vitás kérdésekben adott elvi iránymutatást: így többek között az emberölés kísérletének és a szándékos testi sértésnek az elhatárolásában.¹²

A 4. sz. irányelv – amelynek idején tehát a vizsgált életveszélyt okozó minősített tényállás a Btk.-ban még nem szerepelt – leszögezte, hogy a testi sértésre irányuló szándéknál az elkövető cselekményének azt a társadalomra veszélyes következményét kívánja, hogy a sértett testén életveszélyt nem eredményező sérülést vagy betegséget (egészségkárosodást) okozzon, illetve ennek bekövetkezésébe belenyugszik.

¹¹ Amely az akkori szabályozás szerint a 20 napon túli gyógytartamú testi sértést jelentette.

¹² BAgI (1982) 136–142. o.

IX.1.5. AZ 1978. ÉVI IV. TÖRVÉNY

Az életveszélyt okozó testi sértés tényállását a *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény* (a továbbiakban: 1978. évi Btk.) szabályozta elsőként törvényi szinten a magyar büntetőjog történetében, a 170. § (5) bekezdésének I. fordulatóban. A törvény indokolása szerint – az akkori jogszabályi környezetben új – törvényi tényállás megalkotására azért került sor, mert a bíróságok számos olyan cselekményt is emberölés kísérletének tekintettek, amikor valójában az elkövető szándéka nem ölésre irányult, továbbá az emberölés és a súlyos testi sértés között nem volt jogilag értékelhető átmenet, a két bűncselekmény büntetési tételei között túlságosan nagy volt a különbség.

Dezső László rámutat arra, hogy még ha elfogadható lenne is ez az érvelés, akkor sem biztos, hogy ez új tényállás megalkotását teszi szükségessé: „azért, mert a főherceg fordítva ült a lóra, nem a lovat kell megfordítani, hanem a főherceget”¹³.

Több, szakirodalomban is napvilágot látott koncepció szerint pedig a változtatás fő oka a szocialista ideológiában keresendő, amely nem engedhette meg magának a bűnügyi statisztikában akkoriban mutatkozó – a tőkés országok adataihoz képest igen magas számú – hazai emberölési mutatókat.¹⁴

Az új törvényi tényállás hatálybalépését követően vitacikksorozat jelent meg a *Magyar Jog* című folyóirat hasábjain, a tanulmányok szerzői megpróbálták az elméleti és gyakorlati szempontok figyelembevételével megnyugtató választ adni az elhatárolási kérdésekre. Bár mind a törvény igazságügy-miniszteri indokolása, mind a Legfelsőbb Bíróság pár évvel később megalkotott 15. sz. irányelve határozottan utalt arra, hogy az életveszélyt okozó testi sértés esetén az elkövetőt az eredmény vonatkozásában akár szándékosság, akár gondatlanság terhelheti, mégis ebben a kérdésben alakult ki a legélesebb vita.

Érdemes kitérni annak a „vitafórumnak” a központi kérdésére, amely az 1980-as évek elején öblösödött ki, kifejezetten az életveszély mint eredmény vonatkozásában.

Az említett vitafórum kiindulópontja *Julis Mihály* tanulmánya volt. *Julis* rámutatott arra, hogy a gyakorlat számára megoldhatatlan az életveszély okozására, illetőleg az ölésre irányuló szándék egymástól történő elhatárolása, mégis álláspontja szerint¹⁵ a büntetőjogi szabályozás hézagpótló, hiszen korábban testi sértést kellett megállapítani, ha az életveszélyre nem terjedt ki a szándék, de a gondatlanság igen, így ennek az igen súlyos eredménynek gondatlan előidézése értékelés nélkül maradt. *Julis* szerint az életveszélyt okozó testi sértést – a halált okozó testi sértéshez hasonlóan – csak praeterintencionális bűncselekményként szabad felfogni, a két eredmény bűnösségi szerkezete azonos.

Ennek az 1978. évi Btk. 15. §-ára való hivatkozás sem mond ellent, mert a „legalább gondatlanság” kitétel a felelősségnek az alsó, de nem a felső határát jelenti. *Julis* szerint, ha egy eredmény valamely bűncselekmény minősített esetében található, és ugyanez az eredmény egy súlyosabban büntetendő szándékos bűncselekmény alap-

¹³ DEZSŐ (2005) 5–8. o.

¹⁴ KÓHALMI (2012) 160. o.

¹⁵ JULIS (1980) 331–335. o.

esetének eleme, akkor az eredmény szándékos előidézése mindig az utóbbi szerint értékelendő.

Az életveszélyt okozó testi sértés szándékos megfelelője tehát Julis Mihály nézete alapján nem más, mint az emberölés kísérlete, a különbség pedig a két tényállás bűnösségi szerkezetében figyelhető meg. Aki szándékos testi sértéssel másnak gondatlanul a halálát okozza, az halált okozó testi sértésért felel, míg a szándékos halál-okozás az emberölés tényállását hívja életre.

Ugyanilyen elv alapján – Julis hangsúlyozottan utal arra, hogy a Btk.-ba kifejezetten a halál mellé került be újabb fordulatként e másik eredmény: az életveszély – életveszélyt okozó testi sértés a minősítés annak gondatlan előidézésekor, de emberölés kísérlete annál, aki az életveszélyt akár egyenes, akár eshetőleges szándékkal okozza.

A maradandó fogyatékosra, vagy a súlyos egészségromlásra azért terjedhet ki az elkövetőnek a szándéka is Julis szerint, mert nincs olyan szándékos bűncselekmény, amelynek alapesetében ezek az eredmények megtalálhatók lennének.¹⁶

Julis jelzi azt is, hogy az életveszély előidézésének szándéka a magyar nyelv és az orvostudomány – utalva az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet akkoriban irányadó 2. sz. módszertani levelének VI. fejezetére¹⁷ – fogalmi szerint a halál előidézésének szándékától meg nem különböztethető.¹⁸

*Szedér Gyula*¹⁹ véleménye alapján az életveszélyt okozó testi sértés eshetőleges szándékkal is elkövethető. Szerinte az eshetőlegesen elkövetett életveszélyt okozó testi sértés és az eventuais ölési kísérlet testi sérülés okozására irányul. Ezért az eventuais ölési kísérlet közelebb áll a testi sértéshez, mint az emberölés büntettségéhez. Nézete szerint minden eventuais szándékkal elkövetett ölési kísérletet életveszélyt okozó testi sértésként kell elbírálni.

Bócz Endre abból indul ki, hogy az életveszély fogalmát kell tisztázni a probléma megoldásához. Azt a megállapítást tartja helyesnek, hogy az életveszély a halál bekövetkezésének a lehetősége, de a fogalmában nem a halál, hanem a halál lehetősége van benne („a halál bizonyosfajta lehetősége az életveszély”), és a kettő között nem az a különbség, „ami a veszély és az eredmény között”, hanem a lehetőség és a valóság közötti viszonyoknak felel meg. Álláspontja szerint akkor is meg lehet állapítani az életveszélyt okozó testi sértést, ha az elkövető tudata átfogja az életveszély okozását, amelynek eredményeként megfelelő beavatkozás hiányában meghalhat, de azt is fel-

¹⁶ Finkey Ferenc megállapítása szerint a testi sértés az emberölés mellett kíségitő (szubszidiárius) cselekmény. Az emberölés ugyanis a legtöbb esetben testi sértés által hajtatik végre, így esetekben az emberölés abszorbeálja a testi sértést. Lásd FINKEY (1909) 554. o.

¹⁷ A 4. sz. irányelv alapján az életveszélyt eredményező sérülés vagy betegség szándékos okozása emberölés kísérletének minősült, az ölési szándék ilyen esetben megállapítható volt. 1978-tól ugyanaz a cselekmény – időtől függően – immár ölési kísérlet helyett életveszélyt okozó testi sértésként nyert elbírálást. Az életveszély megállapítása szakkérdés. A korábbi 2. sz. OIOI módszertani levél szerint, ami életveszélyes, az az élet kioltására is alkalmas. 1988-ban e módszertani levél módosítása az élet kioltására való alkalmasságot „helyettesítette” az életveszély okozására való alkalmassággal. Majd tíz év múlva az új 16. sz. módszertani levél újra visszatért az élet kioltására alkalmasság meghatározásához: „a gyógytartam rövid volta nem zárja ki az élet kioltására alkalmasságát, ha az erre önmagában is alkalmas volt”.

¹⁸ Julis megjegyzi, hogy természetesen itt a szándék vizsgálatáról van szó, hiszen a halál és az életveszély különbözik egymástól, de ez már nem a szándék, hanem az eredmény különbözőségének kérdése.

¹⁹ SZEDER (1980) 336–345. o.

ismeri, hogy a konkrét helyzetben a sértett halálát el lehet háritani. Így oka van azt hinni, hogy az életveszély megszüntethető, a sértett halála a körülmények folytán nem következik be.²⁰

Megvonhatjuk-e a határt az életveszély okozására, illetve a halál okozására irányuló szándékosság között? Maga Bócz is utal rá, hogy ez csak egy elméletileg megvonható határ lehet, mégis segítséget nyújthat a releváns – következésként bizonyítandó – tények meghatározásához és a bizonyítás módjának kidolgozásához. Megjegyzi továbbá, hogy nézete szerint nem az ölési szándék hiányára módot adó következtetés léte folytán kell az élet tényleges kioltásával nem járó esetekben előtérbe kerülnie az életveszélyt okozó testi sértés tényállásának, hanem fordítva: az emberölés tényállása csak akkor jöhet szóba, ha bebizonyosodik, hogy az elkövető tudatában a sértett halála mint tényleges következmény tükröződött és érzelmileg ebbe az eredménybe belenyugodott (amikor a sértett halála csak az elkövető által tényleg számításon kívül hagyott körülmények folytán maradt el).

Kunyhár László – Bócz álláspontjával egyezően – nem veti el a cselekmény egyes szándékkal történő elkövetését. De véleménye szerint vizsgálni kell azt a körülményt, hogy a terheltnek az életveszély kívánását kifejező elkövetési magatartása nem alkalmas-e az eshetőleges ölési szándék megállapítására.²¹

Az életveszélyt okozó testi sértés praeterintencionális jellege mellett foglal állást *Turi István*.²²

1981-ben pedig a Legfelsőbb Bíróság az élet és a testi épség büntetőjogi védelméről új irányelvet alkotott: a 15. számú instrumentumot. A Legfelsőbb Bíróság tehát a vegyes bűnösségi alakzat kizárólagosságára vonatkozó nézeteket nem osztotta.²³

A vita a későbbiekben sem jutott nyugvópontra. *Balogh Ágnes* vitatja e tényállás eshetőleges szándékkal való elkövetését is. Szerinte ilyen elkövetés esetén csak az elméleti síkon egyértelmű a két cselekmény, az életveszélyt okozó testi sértés és a szándékos emberölés kísérletének az elhatárolása, a gyakorlatban viszont nem. Az emberölés is az esetek jelentős részében a sértett bántalmazásával valósítható meg, és az életveszélyes sérülés okozása olyan fokú bántalmazást feltételez, amely magában foglalja a halál bekövetkezésének lehetőségét is. Ilyen esetekben az elkövetéskori tudattartalmat nem lehet bizonyítani, más szóval az életveszélyes sérülésbe való belenyugvás gyakorlatilag a halál bekövetkezésébe való belenyugvást jelenti. Mindez az életveszélyt okozó testi sértés praeterintencionális jellegét erősíti.²⁴

Dezső László az életveszély fogalmi meghatározását adó mondatot elemezve arra jutott, hogy a halál bekövetkezésének reális lehetősége kitétel kifejtésénél a „rendszerint” azt jelenti, hogy többnyire fennáll, de lehet és van kivétel, tehát van véletlenszerű eset. Azaz nem lehet kizárni, hogy ilyen esetek is vannak (vannak is!). Az orvostudomány jelenlegi fejlettsége (mint ahogy alapvetően a többi említett tényező is) szintén további kérdéseket vet fel, hiszen az térben és időben nem azonos szintű. A halál

²⁰ BÓCZ (1980) 724–730. o.

²¹ KUNYHÁR (1980) 865–877. o.

²² TURI (1981) 436–441. o.

²³ A Legfelsőbb Bíróság 15. sz. irányelve.

²⁴ BALOGH (2006) 58–76. o.

szükségszerű beállításának lehetőségét illetően: szükségszerű az, ami a dolgok, események összefüggéséből elkerülhetetlenül következő, lehetőség az az eshetőség, hogy valami lehetséges, illetve bekövetkezhet. Azaz Dezső szerint a mondat értelme: „az elkerülhetetlenül bekövetkező, lehetséges bekövetkezhetősége”²⁵.

IX.2. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS BEMUTATÁSA

Az életveszélyt okozó testi sértés tényállását a *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény* (Btk.) változatlanul minősítő körülményként szabályozza, a 164. § (8) bekezdésének első fordulatában.

A törvény indokolása annyit mond: „Külön minősítő körülményként kerül megállapításra az életveszélyt vagy halált okozó testi sértés okozása.”

A Btk.-val párhuzamosan a Kúria meghozta 3/2013. (VII. 8.) BJE számú jogegységi határozatát, amely ebben a vonatkozásban a 15. sz. irányelv I. és II. részének helyébe lépett.

A 3/2013. BJE – a korábbi iránymutatásokhoz (4. sz., 15. sz. irányelv) hasonlóan – kiemeli, hogy az emberölésre, illetőleg a testi sértésre irányuló szándék megállapításánál az elkövetéskori tudattartalomra a tárgyi (objektív) és az alanyi (szubjektív) tényezőkből lehet következtetni. Ezeknek a példálózó jellegű felsorolása segítséget ad az elkövetéskori szándék jellegének helyes megítéléséhez. Az ítélkezési gyakorlat tehát napjainkban is objektív és szubjektív tényezőkből következtet az elkövető eshetőleges szándékára, tehát közvetett úton vonja le megállapításait abban a kérdésben, hogy ténylegesen felmerült-e az elkövető tudatában a súlyosabb eredmény bekövetkezésének a lehetősége.

A 3/2013. BJE továbbra is kimondja, hogy „Az életveszélyt okozó testi sértésnél a szándék kiterjedhet az eredményre, de lehetséges e vonatkozásban a gondatlanság is”, ugyanakkor rámutat arra, hogy „Jóllehet az életveszély, mint eredmény tekintetében az egyenes szándék elméletileg nem zárható ki, a gyakorlatban az életveszélyes eredményt érintő szándék eventuais formában jelentkezik”.

A Kúria az életveszély fogalmi meghatározásán nem változtat: „az életveszély a halál bekövetkezésének a reális lehetőségét jelenti, de nem azonosítható a halál szükségszerű beállításának a lehetőségével”. A Kúria szerint életveszélyről akkor van szó, „ha a testi sértés folytán megindult az az okfolyamat, amely a halál bekövetkezéséhez vezethet, de rendszerint fennáll az életveszély megszüntetésére, illetőleg a halál elhárítására alkalmas beavatkozás lehetősége is. A hírközlés, a közlekedési hálózat, az egészségügyi ellátás és szolgálat, valamint az orvostudomány jelenlegi fejlettségére tekintettel ma már többnyire nem a »véletlenül« múlik az életveszély tényleges elhárítása. Mindez a társadalmi tudatban is általánosan ismert.”

A testüreg sértését illetően a mai orvos szakértői gyakorlatban irányadó 16. sz. módszertani levél rögzíti egyrészt, hogy az általános orvos szakértői gyakorlat tapasztalatai szerint általában 8 napon túl gyógyulnak a testüregbe hatoló vagy jelen-

²⁵ Dezső (2005) 5–8. o.

tős vérvesztéssel járó (hemoglobin és hematokrit) járó szúrt, metszett, vágott sérülések, másrésről ugyanitt olvashatjuk, hogy ha a sértett olyan szúrt vagy szúrt-metszett sérülést szenvedett, amely tájékozódó (diagnosztikus) has- vagy mellkasfeltárás műtétjét tette szükségessé – bár a testüregbe behatolás nem állapítható meg –, a testüregek műtéti megnyitását és annak esetleges szövődményeit (sebszétválás, másodlagos gyógyulás, sérvképződés stb.) is be kell számítani a gyógytartamba.²⁶

Herczeg László és Sótonyi Péter szerint a sérülés általában közvetlenül életveszélyesnek vélemezhető, ha a trauma – többek között – szervsérüléssel és/vagy jelentősebb vérzéssel nem járó, de testüreget megnyitó (koponya-, mellkas-, has-) sérülés.²⁷

Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. sz. módszertani levele ugyanakkor ugyanezen – a szervsérüléssel és/vagy jelentősebb vérzéssel nem járó, de testüreget (koponya, mellkas, has) megnyitó – sérülésre megjegyzi, hogy az önmagában közvetett életveszélyt jelent.²⁸

A Btk.-hoz kapcsolódó irodalomban *Belovics Ervin* elismeri a vegyes bűnösségű alakzatot és az életveszélyre irányuló eshetőleges szándék fennállásának lehetőségét, kizárja viszont az egyenes szándékkal történő elkövetést. Elképzelhetetlennek tartja, hogy ha az életveszély valójában halálveszély is, akkor a halál vonatkozásában az elkövetőt közömbösség se terhelje, miközben a sértett életének veszélyeztetését kívánja.²⁹ Ezzel szemben más álláspontok szerint az életveszélyt okozó testi sértés szándékosan, vegyes bűnösséggel és tisztán gondatlanul is elkövethető.³⁰

IX.3. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS ELEMZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

Álláspontom szerint a „klasszikus” életveszélyt okozó testi sértés, mint a szándékos testi sértés minősített eredményt magában foglaló esete, speciális bűnösségi konstrukcióval bír: a testi sértés mint alapcselekmény mindig szándékos. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a testi sértés tényállása egy külön fordulatban a gondatlan súlyos testi sértés legsúlyosabb minősített eseteként nevesíti az életveszélyes sérülés okozását. E tényállás tiszta gondatlan alakzatú, kifejezetten (és kizárólag) gondatlan súlyos testi sértés alapcselekményéhez kötött, valamint a megfogalmazásból adódóan (életveszélyes) sérülést követel meg eredményként.

A praeterintencionális tényállás elismerésének létjogosultsága véleményem szerint nem vitatható, azonban a tényállás szándékos életveszélyt okozó alakzata esetén egyetértek *Kőhalmi László* életveszélyt okozó testi sértésre vonatkozó összegző megállapításával, amely szerint az, hogy egy életveszélyes sérülésbe a sértett nem

²⁶ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. sz. módszertani levele, 5. o.

²⁷ HERCZEG – SÓTONYI (2011) 112. o.

²⁸ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. sz. módszertani levele, 6. o.

²⁹ BELOVICS (2012) 96. o.

³⁰ Utóbbiról e nézet szerint akkor lehet szó, amikor az elkövető a testi épséget sértő szándék nélkül cselekszik, és magatartásával okozati összefüggésben kialakul az életveszély. CZENCZ – VASKUTI (2013) 162–163. o.

hal bele, csak egyvalamin múlik: ez pedig a véletlen.³¹ Önmagában az a körülmény, hogy az orvostudomány fejlettségének köszönhetően az – elkövető által egyenes vagy eshetőleges szándékkal előidézett – életveszélyes állapotba került sértett halálának bekövetkezése több esetben elmarad, nem változtat a tudattartalom vizsgálatából levont ténykövetkeztetések jogkövetkezményén. Természetesen az önkéntes eredményelhárítás esete e szempontból speciális jogkövetkezményekkel bír, az emberölés kísérletétől való önkéntes eredményelhárítás esetén mint maradék-bűncselekmény „funkcionál(hat)” a tényállás szándékos életveszélyt okozó alakzata.

A jogalkotó egyelőre új megoldást, feloldást nem ad, holott tagadhatatlan, hogy – a jogegységet biztosítani hivatott instrumentumok kötelező iránymutatásai ellenére – a bírósági gyakorlatban máig észlelhető az a jogbizonytalanság, amely az életveszélyt okozó testi sértés tényállása körül 1978 óta kialakult.

A szándékot mint tényállási elemet viszont mindig bizonyítani kell. Ebből eredően a tudattartalom mint tény megállapítása után kerülhet csak sor a jogi értékelésre.³² A konkrét testi sértési ügyekben az objektív tényezők mellett nem mindig sikerül olyan szubjektív körülményeket felderíteni, amelyek az objektív tényezőkkel való összevetésükben az elkövető szándékának (tudattartalmának) következtetés útján való megállapításánál szerepet játszottak volna. Például előfordul, hogy a bizonyított motívum e következtetéshez nem elegendő, illetőleg egyéb szubjektív körülmények feltárása elmaradt vagy nem volt bizonyítható.

Vannak olyan esetek is, amelyekben a szándék tartalmára csak az objektív tényezőkből lehet következtetni, ilyenek tipikusan az ittas (bódult) állapotban elkövetett testi sértéses cselekmények. Tényadat³³, hogy az erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények elkövetői kb. 40 százalékban alkohol hatása alatt állnak, valamint az évi kimutatásokban azt láthatjuk, hogy a közlekedési bűncselekmények után (azok kb. 40 százalékát) a szándékos súlyos testi sértéseket (azok kb. 8-10 százalékát) követik el legnagyobb arányban alkohol hatása alatt. A fent említett esetek egy részében a jogalkalmazó az objektív körülményekből visszakövetkeztet arra, hogy az elkövetőnél megvolt, illetve meg kellett hogy legyen az eshetőleges szándékhoz szükséges tudattartalom, vagy sem.

IX.4. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

Az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémák feloldására különféle *de lege ferenda* javaslatok születtek.

³¹ KÓHALMI (2012) 160. o.

³² TURI (1981) 436–441. o.

³³ *Tájékoztató a bűnözésről*. Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály–Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály (évenkénti kiadás).

IX.4.1. ELTÖRLÉS VAGY SZÜKSÉGKÉPPEN VEGYES BŰNÖSSÉGŰ BŰNCSELEKMÉNYI TÉNYÁLLÁS MEGALKOTÁSA

A hatályos Btk. kodifikációját megelőzően Kőhalmi kétféle megoldást látott elfogadhatónak³⁴: vagy beismerjük, hogy e tényállás politikai okokból került be a Btk.-ba és „számúzzuk” a kódexből, vagy a tényállás csak mint a súlyos testi sértés gondatlan alakzata kerül szabályozásra.

IX.4.2. ÉLETVESZÉLYES ESZKÖZZEL ELKÖVETETT TESTI SÉRTÉS

Mások az „életveszélyes eszközzel követik el” fordulat beiktatását javasolták a testi sértés bűncselekményének súlyosabb minősítésű eseteinek körébe. Így az életveszélyes eszközt, objektív elemként, mint a testi sértés súlyosabb megítélésű minősítési körülményét már Angyal Pál is említi, továbbá Turi István, *Steffler Sándor* és *Fadgyas András* is foglalkozik e lehetőséggel. *Wiener A. Imre* pedig már kifejezetten az életveszély mint minősített eredmény okozása helyett javasolja e fordulatot.

Angyal az igazságügy-miniszter megbízásából készített 1904. évi tervezetében a testi sértés büntetési alakzataként javasolja szabályozni, ha a testi sértést – tekintet nélkül az okozott sérülés, betegség vagy elmekór gyógyulásának tartamára – a tettes életveszélyes eszközt használva követte el.³⁵

Turi az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés problematikájával kapcsolatban hangsúlyozza a súlyos testi sértés bűncselekményénél egy további minősített eset törvénybe iktatásának szükségességét: az életveszélyes sérülések okozásával, illetve élet kioltására alkalmas eszközzel elkövetett súlyos testi sértést. E megoldás kiküszöbölne az eshetőleges szándék bizonyíthatóságának és a minősítés elhatárolásának nehézségeit.³⁶

Steffler szintén a Turi által vizsgált problémát értékelve jut ugyanerre a következtetésre, azzal kiegészítve a javaslat indokát, hogy ebben az esetben a büntetés kiszabásánál a nagyfokú, nehezen indokolható leszállás helyett a törvényi keretek között reális büntetésre nyílna lehetőség.³⁷

Fadgyas az 1970-es években az eshetőleges szándékkal elkövetett súlyos testi sértés kísérlete és a befejezett könnyű testi sértés elhatárolási problémáit elemezve jut arra a megfontolásra, hogy de lege ferenda indokolt lenne a könnyű testi sértést még egy minősített esettel kiegészíteni: életveszélyes vagy súlyos sérülés okozására alkalmas eszközzel és módon elkövetett könnyű testi sértés.³⁸

Wiener indokolása szerint e megoldással – az életveszély mint minősítő eredmény helyett az „életveszélyes eszközzel követik el” fordulatot beiktatva – ki lehetne küszöbölni az általa is tévesnek minősített jogértelmezési gyakorlat törvényi alap-

³⁴ KŐHALMI (2012) 160. o.

³⁵ ANGYAL (1928) 6. o.

³⁶ TURI (1968) 516–524. o.

³⁷ STEFFLER (1969) 1–4. o.

³⁸ FADGYAS (1970) 612–615. o.

ját. Szerinte ugyanis „a gyakorlat a halált okozó testi sértést helyesen csak gondatlan eredményokozással tekinti megvalósíthatónak, viszont az életveszélyt, mint eredményt szándékosan is elkövethetőnek tartja. Ennek következetes alkalmazásával eljutott az életveszélyt okozó testi sértés kísérletéig is [...] Amennyiben a tv-i tényállás az életveszélyes eszköz alkalmazását szabályozná, megszűnne az eredmény szerinti bűnösség problémája.”³⁹

Véleményem szerint azonban kérdéses, hogy önmagában a tárgyi oldali elemek közül egynek a kiemelése feloldaná-e a napi gyakorlatban tapasztalható ellentmondásokat, esetleg nem generálna-e újabb értelmezési, elhatárolási, minősítési problémákat.

IX.4.3. SUI GENERIS TÉNYÁLLÁS MEGALKOTÁSA

Felmerült még a szándékos életveszélyt okozó testi sértés egyfajta – *horribile dictu* – *sui generis* emberölési kísérleti tényállásként történő, privilegizáltan megítélendő bűncselekményének „megteremtése”.

Viski László leszögezte, hogy egyedül az ember élete és testi épsége elleni bűncselekményeknél tart szükségesnek egy általános veszélyeztetési tényállást, amelynek létrehozása megszüntetné a dulakodásoknál, virtuskodásnál, kocsmai verekedéseknél keletkezett sérülések vagy halálos eredmény minősítésénél jelentkező nehézségeket. Álláspontja szerint ez megfelelő elbírálást tenne lehetővé anélkül, hogy erőltetett indokolásokkal a halálos eredmény bekövetkezési lehetőségének előrelátását is meg kellene állapítani azért, hogy a magatartás szándékos ölési bűncselekménynek, illetve ilyen bűncselekmény kísérletének legyen tekinthető.⁴⁰

Köztes megoldásként felmerülhet továbbá az életveszélyes sérülés okozása, esetleg másnak a közvetlen életveszélybe hozása mint szándékos szubszidiárius tényállás a „klasszikus” életveszélyt okozó testi sértés praeterintencionális jellegének elismerése mellett, vagy e szubszidiárius tényállás keretében büntetendő ilyen eredmény megvalósítása, amely mind szándékosan, mind gondatlanul előidézhető.

IX.5. FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANGYAL Pál (1928) *A magyar büntetőjog kézikönyve 3. A testi sértés és a közegészség elleni büntettek és vétségek*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. kiadása, Budapest, 1928.
- BAGI Dénes (1982) „Az emberölés elhatárolása az élet és testi épség elleni egyéb bűncselekményektől” *Magyar Jog*, 1982/2.
- BALOGH Ágnes (2006) „Dogmatikai és gyakorlati kérdések a testi sértés körében” *Belügyi Szemle*, 2006/6.

³⁹ WIENER (2006) 511–522. o.

⁴⁰ VISKI (1959) 253. o.

- BELOVICS Ervin (2012) „Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények” In: *Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján* (szerk. Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.
- BÓCZ Endre (1980) „Életveszélyt okozó testi sértés vagy emberölési kísérlet?” *Magyar Jog*, 1980/8.
- BODA Zoltán Krisztián (2013) *Az emberölés kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés elhatárolásának egyes kérdései*.
[http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/boda_zoltan_krisztian__emberoles_kiserlete_eletveszelyt_okoza_testi_sertes_elhatarolas\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/boda_zoltan_krisztian__emberoles_kiserlete_eletveszelyt_okoza_testi_sertes_elhatarolas[jogi_forum].pdf)
- CZENCZ Zoltán – VASKUTI András (2013) „Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények” In: *Új Btk. kommentár. 3. kötet. Különös Rész* (főszerk. Polt Péter). Nemzeti Közszerkeleti és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013.
- DEZSŐ László (2005) „Az életveszélyt okozó testi sértés, avagy fából vaskarika” In: *Orvosok és jogászok a büntető igazságszerkeletásban. Dezső László emlékkönyv* (szerk. Tremmel Flórián – Mészáros Bence – Fenyvesi Csaba). Studia iuridica auctoritate Universitatis Pécs publicata 137. PTE ÁJK, Pécs, 2005.
- FADGYAS András (1970) „A könnyű testi sértés és a súlyos testi sértés kísérletének elhatárolásával kapcsolatos kérdések” *Magyar Jog*, 1970/10.
- FAYER László (1905) *A magyar büntetőjog kézikönyve. 2 kötet*. Franklin Társulat, Budapest, 1905.
- FINKY FERENCZ (1909) *A magyar büntetőjog tankönyve*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1909.
- FÖLDI András – HAMZA Gábor (1996) *A római jog története és intézményei*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.
- HEIL Fausztin (1903) „A testi sértés” *Ügyvédek Lapja*, 1903/2.
- HERCZEG László – SÓTONYI Péter (2011) „A testi sérülések vizsgálata és véleményezése” In: *Igazságügyi orvostan* (szerk. Sótonyi Péter). Semmelweis Kiadó, Budapest, 2011.
- JULIS Mihály (1980) „Egy jogalkalmazó felfogása az életveszélyt okozó testi sértés büntetéről” *Magyar Jog*, 1980/4.
- KIRÁLY Gyula (1962) „Eshetőleges szándékkal megkísérelt emberölés és a testi sértésre irányuló cselekmények” *Magyar Jog*, 1962/5.
- KÓHALMI László (2012) *A büntetőjog alapproblémái*. PTE ÁJK–Kódex Nyomda Kft., Pécs, 2012.
- KUNYHÁR László (1980) „Az életveszélyt okozó testi sértés büntette a Legfelsőbb Bíróság ítélezési gyakorlatában” *Magyar Jog*, 1980/10.
- LÖW Tobiás (szerk.) (1880) *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878: 5. tcz.) és teljes anyaggyűjteménye. Második kötet*. Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, Budapest, 1880.
- STEFFLER Sándor (1969) „Az ügyész vádképviselet tapasztalatai az emberölés miatt indított bűnyekben” *Ügyészségi Értesítő*, 1969/4.
- SZEDER Gyula: „Az életveszélyt okozó testi sértés büntetével összefüggő értelmezési kérdések” *Magyar Jog*, 1980/4.
- Tájékoztató a bűnözésről*. Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály–Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály, Budapest (évenkénti kiadás)

- TURI István (1968) „Az eshetőleges szándékkal elkövetett élet elleni bűncselekmények”
Jogtudományi Közlöny, 1968/10.
- TURI István (1981) „Ismételten az életveszélyt okozó testi sértés büntetéről” *Magyar Jog*,
1981/5.
- VISKI László (1959) *Szándékosság és társadalomra veszélyesség*. Közgazdasági és Jogi
Könyvkiadó, Budapest, 1959.
- WIENER A. Imre (2006) „A Büntető Törvénykönyv Különös Részének kodifikálásáról” *Állam-
és Jogtudomány*, 2006/4.